

Савенкова І.І. Теоретико-методологічні засади дослідження індивідуально-типологічних властивостей особистості з позиції психології часу / І.І.Савенкова // Гендер: сучасний стан та перспективи розвитку в українському суспільстві: [збірник наукових праць II Міжнародної науково-практичної конференції]. - Випуск 9. – Херсон, 2014. – С.233-236.

Савенкова І.І.,
доцент кафедри спеціальної психології,
корекційної та інклюзивної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ З ПОЗИЦІЇ ПСИХОЛОГІЇ ЧАСУ

Принцип індивідуального підходу в лікуванні вимагає комплексного врахування психологічних особливостей кожної особистості, і не випадково покладений у підґрунтя розв'язання важливої проблеми сучасної медицини – подолання хронізації психосоматичних захворювань.

Психологічна диференціація індивідуальних психологічних властивостей людини показує, що ознаки соматичних розладів повністю узгоджені з ними й, відповідно, можуть бути досить прогнозовані й визначені з урахуванням типологічних груп, а також залежні від індивідуального (власного) біологічного часу (Д.Елькін [11], В.Лісенкова [3], Б.Цуканов [9]).

Ми звернулись до розгляду питання прогнозування прояву індивідуально-типологічних властивостей особистості та перебігу психосоматичних захворювань із позиції психології часу.

Метою нашого дослідження є виокремлення теоретико-методологічних засад вивчення індивідуально-типологічних властивостей особистості з позиції психології часу.

Дискретний відлік індивідуального часу призводить до того, що на рівні суб'єктивних переживань і поведінкових проявів життя людини проходить нерівномірно, тобто протягом життя чітко виділяються періоди, у середині яких людина знаходиться в оптимальній психосоматичній формі, а на початку і в кінці – у мінімумі своїх можливостей. Такі періоди отримали назву *великого біологічного циклу* [9]. Його тривалість для середньостатистичного суб'єкта становить 7,65 року. Міжіндивідуальний діапазон коливань у відповідності до значень « τ -типів» - від 6,5 до 9,5 років. Сьогодні ми з упевненістю говоримо про те, що в масштабі великих біологічних циклів відбувається віковий розвиток психіки, коливання успішності діяльності, загострення хронічних неінфекційних захворювань, а також психосоматичні кризи особистості [6].

Серцево-судинні захворювання часто супроводжуються порушеннями ритму серця. Психологічні передумови розвитку цих порушень залишаються нез'ясованими. На особливу увагу заслуговує вивчення особистісних рис хворих та побудова психологічного портрету пацієнтів із функціональними порушеннями ритму серця.

Для вирішення цієї проблеми необхідно звернутись до оцінки тривалості біологічного циклу життя індивіда [9, с.143], а саме до співвідношення тривалості біологічного циклу та періодичності загострення психосоматичного захворювання. Для кожної групи хворих розраховується середній вік, прожитий від дати народження до початку захворювання у значенні великого біологічного циклу та переводиться у роки. За законом переживання власного часу суб'єктом, великий біологічний цикл індивіда визначається за формулою:

$$C = 8,5 \tau \text{ (років)},$$

де τ – власна одиниця часу індивіда.

Ця одиниця виконує роль «кроку», яким вимірюється плин часу життя кожного індивіда з моменту народження.

Аналіз віку хворих на соматичні розлади від дати народження до початку загострення дасть можливість переконатись у тому, що «місце найменшого опору» виявляється найбільш вразливим на кінці тривалого біологічного циклу

або його тривалих чвертей, які є вузловими точками – *точками фазової сингулярності* прояву «переважаючих» хвороб. Ці хвороби починають повторюватися з певною періодичністю в залежності від типологічної групи, а приймають хронічний характер тому, що не діагностуються на ранніх етапах онтогенезу. Простеживши «С-періодичність» захворювань, можна буде стверджувати, що у житті індивіда є ряд окремих вікових точок, які мають бути критичними, і саме у цих точках спостерігаються загострення психосимптоматики хронічних захворювань; а також визначитись з тривалістю періодів реконвалесценції (видужання) та ремісії (затухання) хвороби у кожного окремого хворого. А чому саме тут відбувається загострення хвороби? Відповідь на це запитання знаходимо у теорії переживання часу, яка пояснює, що природа темпераменту пов'язана з біоенергетичними процесами в організмі індивіда, і будь-який біоенергетичний цикл має розгортання на «стрілі внутрішнього часу» організму [6, с.21]. За завершений період в організмі проходить ряд внутрішніх змін, що призводять до зовнішніх змін фізіологічного та психологічного характеру. Для більшості людей із хронічними психосоматичними захворюваннями спільним є те, що загострення клінічних проявів хвороби не тільки збігаються з початками чверті поточних циклів та з їх закінченням, але і починають повторюватися з періодичністю $\frac{1}{4} C$, $\frac{1}{2} C$, $\frac{3}{4} C$ залежно від належності до типологічної групи. Хвороба набуває хронічного характеру тому, що не діагностується на ранніх етапах онтогенезу.

Використовуючи С-періодичність, можна з точністю, яку має власний годинник індивіда, розрахувати критичний період, коли нервовий зрив виявляється в гострій формі. Цей період має припадати на останню чверть великого біологічного циклу, незалежно від того, який цикл за кількістю переживає пацієнт, і буде позначений, як $\frac{3}{4} C$ [9, с.156].

Водночас, стає можливим прослідкувати диференціацію неврастенічних розладів за нозологічними формами у типологічній групі безперервного спектру « τ – типів», яка необхідна і в медицині, й у психології, тому що вона

відповідає на запитання: у кого та у якій формі можуть виникнути неврастенічні розлади.

Механізм виявлення часу гострого розвитку порушень соматичної сфери на основі індивідуально-типологічних особливостей суб'єкта визначить подальші діагностичні, реабілітаційні, профілактичні й прогностичні заходи.

Висновки. Теоретичний аналіз проблеми дослідження індивідуально-типологічних властивостей особистості з позиції психології часу дозволив прийти до наступних висновків.

Запропонований механізм визначення часу гострого прояву психосоматичних захворювань або часових «зон ризику» дозволить розробити модель схематичного відображення часових періодів розвитку соматичних порушень, тобто уявити, як відбувається формування психосоматичних порушень у певних вузлових точках або точках фазової сингулярності. Поняття «С-період» може розглядатись як психолого-часовий індикатор загострення хронічного психосоматичного захворювання. Своєчасна комплексна психологічна та комбінована медикаментозна профілактика створить умови для запобігання його загострення та допоможе зупинити хронізацію самого патологічного процесу.

Література

1. Ершова – Бабенко И. Психосинергетические стратегии человеческой деятельности: [Монография] / И. Ершова – Бабенко. – Одесса: Астропринт, 2005. – 232с.
2. Завельский Ф.С. Время и его измерение / Ф.С.Завельский. – М.: Наука, 1961. – 231с.
3. Лисенкова В.П. Об особенностях отражения пространства и времени / В.П. Лисенкова // Психологический журнал. – 1981. – Т.2, №1. – С.113-119.
4. Максимова Н.Ю. Основи дитячої патопсихології / Н.Ю.Максимова, К.Л.Мілютіна, В.М.Піскун. – К.: Перун, 1996. – 462с.
5. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості / С. Д. Максименко. - К.:

ТОВ «КММ», 2006. - 240с.

6. Савенкова І.І. Психолого-часові індикатори функціональних аритмій / І.І.Савенкова // Актуальні проблеми сучасної науки: [Зб. наукових праць VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції]. – К., 2011. – С.210-215.

Савенкова І.І.,
доцент кафедри спеціальної психології,
коррекційного і інклюзивного освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ИНДИВИДУАЛЬНО-ТИПОЛОГИЧЕСКИХ СВОЙСТВ ЛИЧНОСТИ С ПОЗИЦИИ ПСИХОЛОГИИ ВРЕМЕНИ

В тезисах представлены теоретико-методологические основы исследования индивидуально-типологических свойств личности с позиции психологии времени.

Проведенный теоретический анализ убеждает в том, что использование в практической деятельности знаний про систему взаимозависимостей и соотношения между индивидуально-типологическими, временными характеристиками, фактором времени, единицей времени у субъектов, которые страдают психосоматическими заболеваниями, имеет принципиальное значение во время проведения целенаправленного психолого-соматического воздействия.

Ключевые слова: индивидуально-типологические свойства личности, единица времени, фактор времени, временные характеристики.

Savenkova I.,
Associate Professor of Applied Psychology
Kyiv University named after B. Grinchenka

Theoretical and methodological foundations study of individual-typological properties of the person with the psychology TIME

The paper presents the theoretical and methodological foundations of the study of individual-typological properties of the person from the perspective of the psychology of time. The theoretical analysis shows convincingly that the use in the practice of knowledge about the system of interdependencies and relationships between the individual typological, timing, the time factor, the unit of time in subjects suffering from psychosomatic diseases, is of fundamental importance during the targeted psychological and physical effects . Keywords: individual-typological properties of the individual, the unit of time, the time factor, the temporal characteristics.